

A Nyelvvizsgáztatók és Nyelvtudásmérési Szakértők Országos Egyesülete állásfoglalása az új, kétszintű érettségivel kapcsolatban

1. A megfelelő intézményi és jogszabályi háttér hiányosságai

A nyelvi érettségi-tervezet, noha egyedüli mérőeszközzé kíván válni a hazai középiskolás korosztály nyelvtudásának, különböző okokból nem tud megfelelni a nyelvi mérés Európában egyre inkább egységesedő elvárásainak, de a hazai nyelvvizsga akkreditációs rendszernek sem.¹ Az érettségi fejlesztésének, standardizálásának és minőségellenőrzésének körvonalazódó folyamata a minden szálát egy kézben tartó és koordináló felelős (felelős intézmény) híján jelenleg nem tudja biztosítani a szakmai igényeknek megfelelően a vizsga megbízhatóságát és érvényességét.

Az érettségi előkészítő munkálatai jelenleg nem egy intézményen belül zajlanak, így az egyes munkafázisok, különösen a feladatírás, ill. a feladatok kipróbálása, elemzése és azok visszacsatolásának koordinálása sem lehet megfelelő. A jogszabályi háttér, különösen a 105/1999. Korm. Rend. 10§ (3) bekezdése, nem teszi lehetővé a vizsgáztatás összes feladatának komplex ellátását.

JAVASLAT: Feltétlenül szükség lenne egy olyan érettségi vizsgaközpont felállítására, amely a vizsgafejlesztést, feladatírást, kipróbálást, a statisztikai elemzéseket és azok visszacsatolását, valamint az értékelők és vizsgáztatók képzését összehangoltan végezné, biztosítva ezáltal a vizsgafejlesztés folyamatszerűségét, továbbá a különböző idegen nyelvekre kidolgozott vizsgák összehangolását.

2. A vizsgaszintek problémája

Az idegen nyelvi érettségi vizsga tervezett nyelvi szintjei jelenleg nem feleltethetők meg az Európa Tanács (ET) hatfokú skálájának, mivel a vizsgaanyagokat nem vonták szintmeghatározási eljárás alá, jöllehet a vizsga két szintjét -- papíron -- bizonyos ET szintekkel vetik össze. A szintek valós tartalma, így a vizsgázók teljesítménye megfelelő

1 A 2003. május 24.-i egyesületi szakmai napon elhangzottak és egyéb információ alapján

eljárás hiányában nem értelmezhető, nemzetközi környezetben sem. A minőségbiztosítás ilyen fokú hiánya éppen ellenkező irányba mutat, akadályozva az európai rendszerbe való betagozódást.

További probléma, hogy az érettségi vizsga jelenlegi szintjeinek elnevezései hazai szinten is félremagyarázásra, félreértésre vezethetnek. A kétszintű rendszer elnevezései – középszint/emelt szint – félrevezetőek, mivel a „középszint” a hagyományos gyakorlat szerinti alapszintnek (vagy az alatti szintnek) felel meg, az „emelt szint” pedig valójában középszintet takar.

Ez a szintrendszer, bár igazodni kíván a közoktatás jelenlegi szűkös lehetőségeihez, valójában igénytelenül lefelé nivellál, nem motivál a nyelvtudásszint általános emelésére, és nem kínál módot a magasabb teljesítmény elérését igénylő nyelvtanulók kiemelkedésére és kiszűrésére, sem az igényesebb nyelvtudást megkövetelő felsőoktatási programokhoz.

A kétszintű érettségi jelenlegi formájában nem tudja remélt kettős funkcióját sem ellátni (a középiskolai tanulmányokat lezáró, ill. a felsőoktatásban nyelvszakos tanulmányokra jelentkezők körében szelektáló jellegű vizsgaként működni). A középszint túl alacsonyra teszi az elvárasi mércét (20%). Emelt szinten is meg lehet felelni 20%-os eredménnyel, de csak 40%-tól ér alapfokot, 60%-nál pedig már 5-öst kap érte a vizsgázó. Mindez úgy nivellál, hogy "további szelekciós célból nem nyújt megfelelően részletes információt.

JAVASLAT: Az érettségi vizsgaanyagok által mérendő nyelvtudásszinteket mind közép, mind emelt szinten szintmeghatározási eljárásnak kell alávetni, hogy a vizsga hitelesen mérhesse a tervezett ET szinteket. Mivel a vizsgázói populáció nyelvtudása igen széles skálán mozog és finomabb különbségtételre is igény van, mint amit a kétszintű érettségi nyújthat, ezért a középszintet ketté kell választani – amely így megfelelhette az ET szinteknek.

3. Az érettségi és a nyelvvizsgák megfeleltetésének problémája

Az államilag elismert, akkreditált nyelvvizsgákra jelenleg lényegesen szigorúbb minőségbiztosítási követelmények vonatkoznak, mint a teljes középiskolai populációt érintő mostani, illetve a tervezett központi érettségi vizsgával szemben. Ha a tervek szerint az érettségi vizsga kiváltja majd a nyelvvizsgát, nem azonos minőségű és kidolgozottságú vizsgák közé tesz majd egyenlőségjelet a jogszabály. Mindez morális szempontból is

aggályos, hiszen a nyelvvizsga-akkreditáció rendszerén keresztül az állam szigorú követelményeket állít a nyelvvizsga-központokkal ill. a vizsgák minőségbiztosításával szemben, de ezeknek a követelményeknek a nyelvi érettségi vizsgát nem veti alá.

Még ha a minőségbiztosítási rendszert sikerül is megfelelő szintűvé tenni az idegen nyelvi érettségi vizsga esetében, komoly jogi aggályokat vet fel, szakmai szempontból pedig egyenesen érthetetlen az érettségi és a nyelvvizsga megfeleltetésének egyirányúsága. Nehezen értelmezhető, hogy az érettségi megfeleltethető az ET skála egy bizonyos szintjének, de a hasonló alapokon standardizált nyelvvizsgák „visszafelé” nem ekvivalensek a nyelvi érettséggel. A tervbe vett szabályozás ellentmond az európai környezetbe való beilleszkedésnek, a rendszerek egységesítését és minden irányba történő átjárhatóságát biztosító törekvéseknek.

Mivel a nyelvtudás mérésének, ellentétben a többi érettségi tárggyal, igen jól kidolgozott szakmai háttere van mind hazai, mind nemzetközi vonatkozásban, nehéz elképzelni olyan nyelvvizsgát, amely egységet képez a hazai közoktatásban szokásos mérési módszerekkel és a nyelvi mérés iskolán kívüli rendszerével. Ugyancsak tisztázatlan, hogyan egyeztethető össze az érettségi vizsga úgynevezett tanulmányokat lezáró jellege, azaz az elsajátított anyag számonkérése, a nyelvvizsgák általános nyelvtudást mérő, tanulmányi előmeneteltől független jellegével.

JAVASLAT: Feleltessék meg az érettségi vizsga minőségbiztosítási rendszerét az államilag elismert nyelvvizsgák követelményeinek. Javasoljuk, hogy az ET szintjeihez igazodó államilag elismert nyelvvizsgák és az idegen nyelvi érettségi egymásnak való megfeleltetése vagy kétirányú legyen, vagy ha ez a javaslat nem teljesíthető, az emelt szintű érettségi vizsga és az államilag elismert nyelvvizsga összekapcsolását oldják fel. A két vizsga összekapcsolását amúgy sem indokolják azok az oktatáspolitikai kényszerek, megfontolások, melyek az érettségi kiváltását a 90-es évek elején még indokoltá tették.

4. A kétszintű érettségi várható negatív hatásai

A jelenlegi gyakorlat azt mutatja, hogy a tervezett emelt szintű érettségi vizsga követelményét (kb. a "C" típusú középfokú államilag elismert nyelvvizsga szintje) a középiskolások jelentős hányada már 1-2 évvel az érettségi előtt eléri, mivel sikeres nyelvvizsgát tesz. Tudása ezen a szinten azonban megreked, sőt, visszafejlődik, mert érettségi vizsgát már nem kell tennie, s a

nyelvórákon való részvétel sem kötelező. A tervezett új szabályozás sem szakít ezzel a rossz hagyománnyal, hogy idegen nyelvből már 16 éves kortól kezdve lehet "érettségizni". A felsőoktatásban nyelvszakon továbbtanulni kívánó, 1-2 éves nyelvvizsga-bizonyítvánnyal rendelkezők tudása alacsony, mintegy hatvan százalékuknál meg sem közelíti a főiskolai vagy egyetemi képzéshez szükséges kiinduló szintet. A továbbtanulás során a nyelvi képzés hiányosságait intézményi keretek között (ld. jelentősen csökkentett nyelvi órák száma) lehetetlen behozni, s ez a hátrány óhatatlanul lerontja a felsőfokú nyelvi képzés általános színvonalát. Másrészt a csak a középszintű érettségi vizsgát (=alapszintet) teljesíteni kívánó középiskolások négy évet "pazarolnak" olyan tudásszint megszerzésére, amelyet – kellő intenzitású tanulással – mintegy két év alatt el lehet érni.

A fentiek értelmében nem a minőség javítását, hanem annak romlását látjuk garantáltnak, hiszen a teljesítmény túlértékelése kontraszelektív, a színvonal csökkenését és a tanulók tudásvágyának alacsony szinten való tartását eredményezi.

JAVASLAT: Elengedhetetlen egy, a közoktatás számára kifejlesztett, korszerű, kommunikatív kompetenciát mérő rendszer kidolgozása, mely átjárhatóságot biztosít a többi korszerű, az Európa Tanács szintjeihez igazodó standardizált nyelvvizsgarendszerrel. Ezáltal lehetőség nyílna a középiskolások számára, hogy tanulmányaikba beépült ingyenes állami vagy akkreditált, nemzetközileg is felhasználható nyelvvizsgát tehessenek. Az általunk elfogadható új, a közoktatásban bevezetendő vizsgarendszernek azonban meg kell felelnie az akkreditációs követelményrendszernek, és állnia kell a versenyt a többi hazai és nemzetközi nyelvvizsgával.